

בעלי חיים מותרים ואסורים - פרק יא

למדנו בפרק הקודם כי הכוהנים מלמדים את בני ישראל מהי ההתנהגות ואורח החיים הנדרשים מהם - "להבדיל בין הקדש ולבין החול ובין הטמא ובין הטהור".
 בפרקנו נלמד על שני דברים שבהם נבדלים ישראל מהעמים:
 1. אכילה – המותר והאסור באכילה (מפס' ב - "את החיה אשר תאכלו" וכו')
 2. טהרה – פירוט מיני נבלות המטמאות במגע ובמשא (מפס' כד – "ולאלה תטמאו"..)

אנו ממליצים להתמקד, בקריאה מתוך הפסוקים, בחלקו הראשון של הפרק – איסורי אכילה, ואילו את החלק של הלכות הטומאה - להסביר באופן כללי בלבד.
 כמו כן יש לשים לב כי השורש טמא משמש בשני חלקי הפרק בשתי הוראות שונות:
 בחלק הראשון – איסור אכילה; ובחלק השני – מצב של טומאה, המונע מגשת למקדש ולקדשיו.
 ראשית, נוכל לאתר באופן כללי ארבע סוגים שונים של בעלי חיים בחלקו הראשון של הפרק:

א וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אֱלֹהִים: ב דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר **זאת החיה אשר תאכלו** מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ: ג כֹּל מִפְּרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶת מַעֲלַת גְּרָה בְּבִהְמָה אֲתֵּה תֹאכְלוּ: ד **אך את-זה לא תאכלו** מִמַּעֲלֵי הַגְּרָה וּמִמְּפָרְסֵי הַפְּרֶסֶה אֶת הַגְּמֹל כִּי מַעֲלַת גְּרָה הוּא וּפְרֶסֶה אֵינָנוּ מִפְּרִיס טָמֵא הוּא לָכֵם: ה וְאֵת הַשֹּׁפֵן כִּי מַעֲלַת גְּרָה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא יִפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֵם: ו וְאֵת הָאֲרָנְבַת כִּי מַעֲלַת גְּרָה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא הִפְרִיסָה טָמֵאָה הוּא לָכֵם: ז וְאֵת הַחֲזִיר כִּי מִפְּרִיס פְּרֶסֶה הוּא וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶה וְהוּא גְּרָה לֹא יִגַּר טָמֵא הוּא לָכֵם: ח מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טָמְאִים הֵם לָכֵם:

המותר
האסור

בהמות

ט **את זה תאכלו מכל אשר במים** כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם בַּיָּמִים וּבְנַחְלִים אַתֶּם תֹּאכְלוּ: י **וכל אשר אין-לו סנפיר וקשקשת** בַּיָּמִים וּבְנַחְלִים מִכָּל שָׂרִיץ הַמַּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמַּיִם שָׂקֵץ הֵם לָכֵם: יא וְשָׂקֵץ יִהְיוּ לָכֵם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת-נִבְלָתָם תִּשְׂקְצוּ: יב כֹּל אֲשֶׁר אֵינֶן לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם שָׂקֵץ הוּא לָכֵם.

המותר
האסור

דגים

יג **ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו** שָׂקֵץ הֵם אֶת הַנֶּשֶׁר וְאֵת הַפֶּרֶס וְאֵת הָעֹזְנִיָּה: יד וְאֵת הַדָּאָה וְאֵת הָאֵיָּה לְמִינָהּ: טו אֵת כָּל עֹרֵב לְמִינוֹ: טז וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתַּחֲמָס וְאֵת הַשֹּׁחַף וְאֵת הַנֶּזֶן לְמִינָהּ: יז וְאֵת הַכּוֹס וְאֵת הַשְּׂלִיף וְאֵת-הַיַּנְשׁוּף: יח וְאֵת הַתַּנְשַׁמֶת וְאֵת הַקָּאֵת וְאֵת הַרְחֵם: יט וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנֹפָה לְמִינָהּ וְאֵת הַדּוֹכִיפַת וְאֵת הָעֵטְלִף:

דוגמאות
האסורות

עופות

כ **כל שרץ העוף ההלך על-ארבע שקץ הוא לכם**: כא **אך את זה תאכלו** מִכָּל שָׂרִיץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל-אַרְבַּע אֲשֶׁר לוֹ כַּרְעִים מִמַּעַל לְרַגְלָיו לִנְתֵר בֵּהֶן עַל הָאָרֶץ: כב אֵת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֵת הָאֲרָבָה לְמִינוֹ וְאֵת הַסְּלָעִים לְמִינֵיהֶן וְאֵת הַחֲרָגָל לְמִינֵיהֶן וְאֵת הַחֲגָב לְמִינֵיהֶן: כג וְכֹל שָׂרִיץ הָעוֹף אֲשֶׁר לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שָׂקֵץ הוּא לָכֵם:

האסור
המותר

חרקים
(מעופפים)

איסור אכילה נוסף נמצא בהמשך הפרק - פס' מא-מג:

מא וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכַל: מִבְּכָל הַחַיָּוִת עַל גַּחֲזוֹן וְכָל הַחַיָּוִת עַל-

איסור גורף

אַרְבַּע עַד כָּל-מִרְבֵּה רַגְלִים לְכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֵאָכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם: מִגְּאֵל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִשְׁמְאוּ בָהֶם וְנִשְׁמַתֶּם בָּם:

זוחלים, תולעים

סוג נוסף של בע"ח שאיננו נזכר בפרשתנו - הוא החיות.

שבע החיות הטהורות המותרות באכילה מנויות בספר דברים (יז, ה).

"אין לך בכל בהמה וחיה שבעולם שמותר באכילה, חוץ מעשרת המינין המנויין בתורה: שלושה מיני בהמה-- והן שור, שה, ועז; ושבעת מיני חיה - אייל, וצבי, ויחמור, ואקו, ודישון, ותאו, וזמר... וכל העשרה מינין ומיניהן, מעלי גרה ומפריסי פרסה; לפיכך מי שהוא מכירן, אינו צריך לבדוק לא בפה ולא ברגליים" (רמב"ם הל' מאכלות אסורות, פרק א הלכה ח)

לגבי השימוש במילים "חיה" ו"בהמה" בתורה: יש מקומות בהם התורה משתמשת בשם "חיה" כתיאור כללי ליצורים בעלי רוח-חיים, ופעמים שאף המילה "בהמה" משמשת שם כללי לבעלי החיים (כגון דברים יז, ד). אך כאשר משמשים שני השמות לציון סוגים שונים של בעלי חיים - המילה "חיה" מציינת חיות בר, כגון איל וצבי ואילו המילה "בהמה" מציינת בעל-חיים ביתיים, שהם חלק ממשק הבית של האדם.

בהמות

"זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ:

מה פירוש המילה "זאת"? מי היא החיה שאוכלים אותה? האם היא נזכרת בשמה?

"זאת" הוא שם כולל לכל חיה אשר מקיימת את התנאים המנויים בפסוק הבא, ולפיכך מותרת באכילה.

נבקש מהתלמידים לעיין בפס' ג. כמה תנאים יש? מהם?

כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו:

1. סימן ראשון – פרסה שסועה

לטיול יצאנו – עקבות מצאנו:

בטיולנו בשטח ראינו עקבות באדמה. ידוע לנו כי באיזור מסתובבים עיזים, כלבים, חזירים, ו... נמרים.

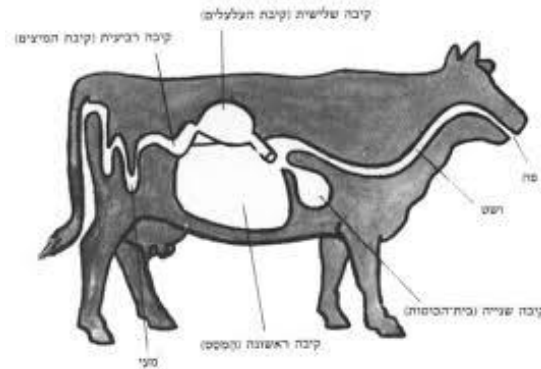
מי יוכל לשייך את העקבות לבעליהן?

ההבדל בין 1 (כלב) ו-3 (נמר) לבין 2 (עז) ו-4 (חזיר) הוא שלעז ולחזיר יש פרסה. לכל היונקים יש חמישה פרקים בכף הגף, וטפרים (מעין ציפורניים בקצה הגפיים), אבל אצל חלק מבעלי החיים פרקים אלו מנוונים או מאוחדים, והם מסתיימים בפרסה - מעטה קשה כעצם שגדל על כף רגלה של הבהמה, שבאמצעותו היא דורכת על הקרקע בלא להינזק.

פרסתם של הבהמות הטהורות שסועות, כלומר - כף הרגל והפרסה מפוצלים לשני חלקים ניכרים.

ואולם, לא די בכך שלבהמה יש פרסה שסועה. גם לחזיר יש פרסה שסועה, והוא עדיין טמא! חסר לו סימן הטהרה השני: **העלאת גרה**. העלאת גרה הוא תהליך שבו לאחר העיכול הראשוני, מעלה החיה את המזון המעוכל לגרון ובולעות אותו מחדש בקיבה אחרת, לצורך עיכול משני.

בפסוקים ד-ח נותנת התורה ארבע דוגמאות לבע"ח שיש בהם סימן טהרה אחד. מהם (טבלה)? מדוע נצרכת התורה להזהיר על בעלי חיים אלו?

ארבעת בעלי החיים בעלי סימן טהרה אחד (פס' ד-ח):

העלאת גרה	פרסה שסועה	
		1.
		2.
		3.
		4.

"מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית":
העלאת גרה היא תכונה של בעלי החיים צמחוניים, אוכלי עשב. תהליך זה נחוץ כדי להוציא את מיטב הערך הקלורי מהעשבים הקשים אותם אוכלים בעלי חיים אלו. הקבה הראשונה היא מעין "מחסן" לעיבוד בפה ולמעבר לקיבה השנייה. משך אכילת המזון של בעלי החיים מעלי הגרה הוא ממושך, העיכול איטי (עשבים), ונדרש ליקוט כמות עצומה של עשב על מנת להפיק את המרכיבים הדרושים למחיה. שהיה ארוכה מדי בשדה מסכנת אותם בהיפגעות מחיות טרף. המטרה היא לאגור מהר כמה שיותר מזון, אפילו אם הוא לא מעוכל לגמרי, ואז, כשבעל החיים מגיע למקום מסתור בטוח יותר, בו הוא יכול לרבוץ בשקט ולאכול, הוא מעלה את המזון מקיבת המחסן ואוכל בנחת בסיוע הקיבה המעכלת.
 בעלי החיים אוכלי העשב חייבים גם לנדוד למרחקים גדולים כדי לאסוף כמות מזון מספקת, ולעתים הם נזקקים להליכה ממושכת או ריצה על מנת לברוח. **הפרסה** מסיעת בהליכה למרחקים ארוכים, והשסע מאפשר תנועה קלה יותר בתנאים קשים- טיפוס ואחיזה בסלעים.

טעם האיסור

ראשית, זוהי מצוות הבורא, שהרחיק והבדיל את ישראל מהאומות על ידי האכילה, כנאמר בפרק כ, פס' כה-כו:

והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור... והייתם לי קדשים כי קדוש אני ה' ואבדל אתכם מן-העמים להיות לי"

ובאיסור אכילת שרצים בפרקנו (פס' מג) נאמר: "ולא תטמאו בהם, ונטמתם בהם"

ועל כך דרשו רבותינו – שמטמטם (אוטם, מרחיק) את הלב: "עבירה מטמטמת לבו של אדם, שנאמר: "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם - אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם בהם" (בבלי, יומא לט:)

יש מרבתינו שנתנו טעם לסימני הטהרה והוא - להרחיקנו מתכונת האכזריות המצויה בבע"ח הדורסים והטורפים, כדברי רמב"ן בפרקנו:

"והנה טעם האיסור בעופות, מפני אכזריות תולדותם, והבהמות יתכן שיהיו כן, מפני שאין בבעלי הגרה והפרסה השסועה דורס, והשאר - כולם יטרופו"

הרמב"ם (ספר מורה הנבוכים חלק שלישי פרק מח) וכן האברבנאל (בפרקנו) כתבו כי המינים הטהורים מועילים לגוף ואילו הטמאים – מזיקים:

"והטעם בזה שהבהמות והחיות שיש להם סימנים אלה, בשרם בדרך כלל נאות לאכילת האדם"

אלו מאכלים נוגע מה שלמדנו כעת על איסורי אכילה בחיות?
סטויק, פשטידה, לחם, שניצל, פסטה..?

לכאורה – מה שלמדנו כעת איננו נוגע למאכלים מן הצומח. ואולם, בתהליכי הייצור התעשייתיים אין לדעת. כיום משתמשים להכנת מוצרים רבים בשמנים ובשומנים שונים, על מנת לשמר את טריות המוצר ולשפר את טעמו.

באתר הכשרות של יהודי איטליה, לדוגמה (אפשר לתת לתלמידים לחפש דוגמאות דומות), מזהירים כי כ 90% מהלחם הנמכר בסופרמרקטים מכיל שומן חזיר הנקרא strutto. לכן הם קונים רק לחם מסוים. באנגליה קיים נוהג למרוח את תבניות האפייה בשומן מן החי והיהודים נמנעים מלקנות מוצרים אלו. בכך שומרים יהודים בכל רחבי תבל על דברי התורה הקדושה:

"והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור... והייתם לי קדשים כי קדוש אני ה' ואבדל אתכם מן-העמים להיות לי!"

גם בארץ ישנם מוצרים רבים מיובאים מחו"ל, ולכן ישנו סימון הכשר על המוצר על מנת שהצרכן ידע כי אין במוצרים רכיבים אסורים.

מתוך אתר "מדריך הכשרות העולמי:

"יש להיזהר מלצרוך לחם ארוז הנמכר ברשתות השיווק. שכן רוב סוגי הלחמים הללו מכיל חומרים משפרי אפיה ושומרי טריות שאינם כשרים.

יש לשים לב במיוחד ל"אמולסיפייר" המסומן ב- E, 471- שהוא מיוצר משומן מן החי (חזיר). באנגליה קיים נוהג למרוח את תבניות האפייה בשומן מן החי (חזיר). לפיכך אין להשתמש בלחם ללא הכשר.."

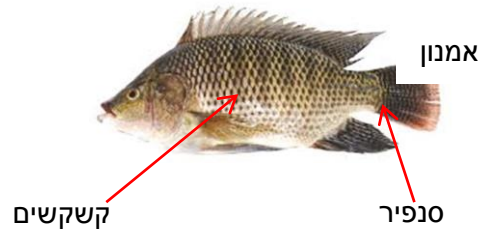
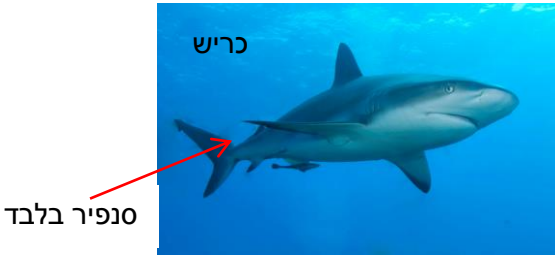
דגים (פס' ט-יב)

ישנם המון סוגי דגים בימים. רובם אינם כשרים. המותרים באכילה הם אלו העונים על שני התנאים. מהם?

“אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּיָּם

כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּם וּבְנַחְלִים – אֵתֶם תֹאכְלוּ”

1. סנפיר 2. קשקשים – כמין קליפות המכסות את עור הדג.

ניתן גם להראות לתלמידים תמונה של דגי סחוס - דגים שגופם סחוסי (ומאד גמיש), ולהם - אין קשקשים.

*

נוכל לבקש מהתלמידים לבדוק במקפאי, או לשאול אם פעם היו בחנות עם ההורים - כיצד נראית האריזה של דגים כדוגמת נסיכת הנלוס, סלמון, מושטים?

יש עליהם חתיכת עור. מדוע?

חז"ל מסרו לנו ידיעה תורנית-מדעית: "כל שיש לו קשקשת, יש לו סנפיר" (משנה, נדה פרק ו' משנה ט). לאור כלל זה נקבע בהלכה, כי חתיכת דג שאנו רואים בה רק קשקשים, מותר לאוכלו בלי בדיקה נוספת. בשל כך, כסימן לכשרותם, על חלק מהדגים המשווקים כיום משאירים פס של עור עם קשקשים.

*

"כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים" – חכמים דייקו, שבמים צריך שיהיה לו קשקשת. ישנם דגים המשילים את הקשקשים בבגרותם, וכשצדים אותם כבר אין להם קשקשים (כמו טונה). דגים אלו – כשרים.

בפסוקים י-יב ישנה מילה חדשה החוזרת על עצמה ארבע פעמים, בהטיות שונות. מהי?

י וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת... שָׂקָז הֵם לָכֵם: יא וְשָׂקָז יִהְיוּ לָכֵם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נַבְלָתָם תִּשְׂקָצוּ: יב כֹּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּם שָׂקָז הוּא לָכֵם"

שָׂקָז – הוא לשון תיעוב ומיאוס.

אפשר להציע לתלמידים לומר את המילה שָׂקָז בהנגנה של תיעוב, או לתת שמות/תמונות של דגים, ולבקש לציין את כשרותם, על ידי קריאת שם הדג בהנגנה "נעימה" או "מתועבת".

עופות (פס' ט-יב)

ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם:

בפסוקים מנויים 20 מינים של עופות אסורים.
 לפניך תמונות של 12 מתוכם. התאם בין שם העוף מתוך הפסוקים לבין התמונה.
לבחירת המורה אם לתת לתלמידים את רשימת 12 העופות שבתמונות:
 ינשוף, תנשמת, כוס, דוכיפת, חסידה, אנפה, נשר, פרס, נץ, עטלף, עזניה, עורב.

האם כתוב בפסוקים מהם סימני הטהרה של העופות המותרים?

כפי שאנו למדים, בתורה אין סימני טהרה של עופות. ישנה רק רשימה של עופות אסורים.

משנה מסכת חולין, פרק ג משנה ו:

"סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה וסימני העוף לא נאמרו

אבל חכמים אמרו כי כל עוף הדורס טמא"

את הסיבה מסביר רבי יהודה (בבלי, חולין סג):

גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט הטמאים.."

ואולם, מכיוון שאין סימנים, הקביעה האם עוף כשר או לא מתבססת כיום אך ורק על מסורת העוברת מדור לדור. ועל אף שחכמים נתנו מספר סימנים, אנו אוכלים רק עוף שיש לו מסורת כי הוא כשר.

*

מי "עושה סיפור" מאוכל?

נציע לתלמידים לבקש בבית מההורים, או הורי ההורים, לספר סיפור על מצבים מיוחדים בהם היו

צריכים להתאמץ על מנת לאכול אוכל כשר/להכשיר מטבח וכדו'.

הילדים ישאלו את ההורים באיזה מאמץ היה הדבר כרוך, ומדוע התאמצו כל כך.

את הסיפורים יביאו לכיתה. נקשר אותם לציווי התורה הנלמד בפרקנו

שרץ העוף (פס' כ-כג)

כל שרץ העוף ההלף על ארבע שקץ הוא לכם
אף את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההלף על ארבע
אשר לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ

"שרץ העוף הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ כגון זבובים וצרעין ויתושין וחגבים"
(רש"י)

כל החרקים אסורים, חוץ מאלו "אשר לו כרעים ממעל", כלומר: חוץ מארבע הרגלים יש לו עוד זוג רגלי
ניתור.

התורה מפרטת ארבע סוגים של שרץ העוף המותר: ארבה, סלעם, חרגול וחגב.
מכיוון שיש סוגים רבים של חגבים, גם אכילה זו תלויה במסורות מדוקדקות.
בחודש ניסן התשע"ג, חדר נחיל אדיר של מיליוני חגבים ממצרים, והתמקם בשדות הנגב. הרב יצחק יוסף,
כיום הרב הראשי לישראל, פרסם בערב שבת ויקרא את הדברים הללו:

" בדבר אכילת חגבים (ארבה) ידוע שעכשיו מנהגנו - לא לאכול שום חגב, אפילו כשיש איזה סימנים, ואפילו
שידוע ששמו 'חגב', לפי שאין אנו בקיאים בשמותיהם וסימניהם ואין לנו מסורת ברורה על כך. קהילות שיש
להן מסורת ברורה בעניין מקילין בזה, אך רוב העם היושב בציון אין לנו מסורת בזה ואין לסמוך על הסימנים
גם כשידוע ששמו חגב.."

שרץ הארץ (פס' מא-מג)

איסור האכילה האחרון – החרקים הזוחלים (נמלים, תולעים וכדו')- מופיע בפסוק מא, והוא איסור גורף ללא
יוצא מן הכלל:

מא וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל

גם כאן מופיעות מספר חזרות על האיסור, וחז"ל לימדונו שהאוכל אותם עובר בכמה וכמה איסורים. רבותינו
הראשונים נתנו טעם לחומרה זו - בשל היותם כה מצויים, ובגלל שכל כך מצוי להיכשל בהם.

"והחמירה תורה בזה בהרבה לאוין ומלקות להיות שהוא איסור מצוי מאד בפירות, ירקות וקטניות וברוב
מיני מאכלות, וצריך זהירות רבה לפיכך הוצרך הכתוב לזרז ביותר ולהרבות לאוין."

- אפשר לבקש מהתלמידים לשאול את ההורים, או הורי ההורים, כיצד היו מנקים חסה/כרוב וכדו', ולשים לב בחנות או בבית למוצרים/כתוביות של נקיון מחרקים.
- בהמשך, כדאי לחשוף את התלמידים למאמצים האדירים ולעלויות המרובות שהושקעו בפיתוח שיטות גידול ירקות ללא תולעים, במיוחד באיזור גוש קטיף תובב"א, ואף להביא חקלאי שיספר על המאמצים וההתמודדות בגידול נקי של ירקות, בעיקר ירקות עלים (חממות, חיטויים, מלכודות, דגימות) - הכל בשל ההקפדה הרבה הנדרשת בענין החרקים. אפשר גם לעשות להראות עלים של כרוב/חסה וכדו', לסיים ב"בוקר סלט" עם מודעות לשטיפת העלים וכדו'.

סיום (פס' מד-מז)

בהמשך למה שלמדנו בספר, על היותם של ישראל "קדושים", מצווה התורה על איסורי האכילה. מינים רבים של חי יש בעולם אך רק חלקם הותרו לנו באכילה. בני ישראל מופרשים לה', והם נבדלים במאכלם מאומות העולם ובהקפדה על דיני הטהרה בחייהם סביב משכן ה'.

כי אני ה' א-להיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ:

כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים והייתם קדושים כי קדוש אני: זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על הארץ: להבדיל בין הטמא ובין הטהר ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל:

השלמה - חלקו השני של הפרק עוסק בנושא הטומאה.

דיני הטהרה היו משמעותיים מאד בזמן המשכן והמקדש. למי שנטמא אסור היה להיכנס למקדש ולאכול מהקדשים, עד אשר יטהר. לא הרחבנו בנושא זה. אפשר להציע אותו בפני התלמידים בקצרה, ואפשר להרחיב בו מעט- על פי הזמן ושיקול הדעת של המורה. דרכי ההיטהרות שונות – בהתאם לסוג הטומאה. אין חובה להיות טהור ואין איסור להיות טמא, אלא שלבית המקדש אסור לבוא בטומאה. יצוין, כי גם אחרי הכניסה לארץ, כאשר רבים מהאנשים היו רחוקים פיסית מהמקדש, עדיין היו לא מעט אנשים אשר שמרו על חיי טהרה, ובכך שימרו תודעה של קשר לבית המקדש ואפשרות זמינה לעלות אליו בכל יום. בפרקנו מפורטים טומאת נבלת בהמה טמאה – כאשר אדם נוגע בנבלת בהמה טמאה, או נושא אותה, וכן כאשר הוא נוגע בנבלה של אחד משמונה שרצים (המנויים בפסוקים כט-ל, כולם ממשפחת המכרסמים) הרי הוא טמא טומאה קלה - "טומאת ערב", שלאחריה צריך לטבול לפני שיוכל להיכנס למקדש.